

науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2011. Вип. 6. С. 213–226.

4. Савченко Н. Професійний імідж викладача як складова його педагогічної майстерності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2019. № 17. С. 91–96.

5. Федірчик Т., Нікула Н. Система формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. № 10 (84). С. 226–237.

Валентина ПАДУН

ІНКЛЮЗИВНІ ПРОЄКТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: СТАН РОЗВИТКУ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті описані умови формування інклюзивного освітнього середовища вищої школи, що реалізуються шляхом проєктної інноваційної діяльності. Також визначено коло питань, пов'язаних із нормативно-правовим, навчально-методичним та організаційно-кадровим забезпеченням вищої школи, які необхідно розв'язати для реалізації інклюзивної освіти.

Ключові слова: права людей з інвалідністю, інклюзивна вища освіта, доступність, студенти з інвалідністю, інклюзивні проєкти.

The article describes the conditions for the formation of an inclusive educational environment of a higher school, which are implemented through project innovation activities. Also, a range of issues related to the normative-legal, educational-methodical and organizational-personnel support of the higher school, which must be resolved in order to implement inclusive education, is determined.

Keywords: rights of people with disabilities, inclusive higher education, accessibility, students with disabilities, inclusive projects.

Постановка проблеми. Питання впровадження інклюзивної освіти в Україні розглядається вченими давно: вивчається зарубіжний досвід, проводяться численні науково-практичні конференції та семінари, обговорення педагогічного та методичного забезпечення освітнього процесу студентів з особливими освітніми потребами (ООП) тощо. Проте проблема соціальної толерантності та прийняття молоді з інвалідністю у загальне освітнє середовище вищої школи залишається повністю не вирішеною, а фінансування інклюзивних проєктів, які необхідно запроваджувати у закладах для реалізації принципів інклюзивної освіти, постійно є специфічною та важливою темою для розгляду на всіх рівнях.

Не менш актуальною є й проблема підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, що потребує впровадження інноваційних методів у навчальні програми вищої спеціальної освіти. Це, у свою чергу, вимагає від викладачів ознайомлення з практичним досвідом інших країн, що ініціює програми розвитку викладання в університетах, фінансування яких має враховуватись у проєктах інклюзивної освіти.

Аналіз досліджень проблеми. Здебільшого дослідження вчених зосереджено на проблемах навчання, виховання та розвитку молоді з інвалідністю (М. Безруких, О. Гонєєв, С. Єфімова, Т. Ілляшенко, Г. Кумаріна, Н. Ліфінцева, В. Петрова, Н. Стадненко, В. Тарасун, Н. Ялпаєва), побудові педагогічних моделей інклюзивного навчання (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, І. Мамайчук, В. Назарина, Т. Сак, В. Синьов, В. Тарасун, О. Хохліна, С. Шевченко, Л. Шипіцина, Н. Шматко), підготовці педагогічних кадрів до роботи з людьми з інвалідністю (А. Аніщук, О. Воробйова, Н. Кирста, О. Мартинчук, Т. П'яткрова, Г. Сіліна, С. Чупахіна). Проте застосування

проектного підходу в інклюзивній освіті висвітлюється досить стисло і переважно в контексті обговорення суміжних проблем.

Мега нашої статті полягає в аналізі актуальних концептуальних положень та принципів інклюзивного проектування у процесі вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Англійське слово «inclusion» в перекладі має значення «місце у своєму складі, зберігати, включаючи». Суть концепції інклюзії вищої школи полягає у адаптації системи до потреб студента. Він передбачає використання видів діяльності, які дозволяють кожному на рівній основі брати участь в академічному та суспільному житті. Інклюзію вперше було підтримано Загальною декларацією прав людини 1948 року та відображено у всіх міжнародних документах у сфері освіти [5].

Соціальну інклюзивність слід розглядати як політику та процес, що забезпечує повну участь усіх членів суспільства у всіх сферах життя, особливо в освіті. Відповідно до положень Саламанської декларації, інклюзивну освіту можна розглядати як систему освітніх послуг, засновану на принципі забезпечення фундаментального права людини на якісну освіту в будь-якій установі на її вибір. Інклюзивну освіту у вищій школі можна визначити як комплексний процес, який забезпечує студентам з особливими освітніми потребами рівний доступ до якісної вищої освіти шляхом організації навчання з урахуванням індивідуальних особливостей їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Ефективність реалізації інклюзивної освіти залежить від багатьох факторів, насамперед – від удосконалення нормативно-правової бази, інформаційного забезпечення, науково-педагогічного-методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу [3].

Концепція вирішує низку завдань; одне з центральних – забезпечення рівного права студентів з особливими освітніми потребами на якісну вищу освіту через інтеграцію до освітнього середовища закладу вищої освіти. Актуальним бачиться завдання створення інклюзивного освітнього середовища для студентів з інвалідністю шляхом упровадження комплексної системи інклюзивного проектування, покликаної забезпечити функціонування освітнього середовища без архітектурних, інформаційних та соціальних бар'єрів, створення матеріально-технічної бази, адаптованої до потреб студентів, та підвищення їхньої мобільності [1].

Для вирішення кадрових проблем слід системно готувати науково-педагогічні кадри ЗВО до роботи в інклюзивному середовищі, підвищувати їхню кваліфікацію у впровадженні особистісних та інноваційних освітніх технологій, створювати адаптоване педагогічне та методичне забезпечення. Найважливішим завданням є забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату в інклюзивному середовищі та толерантних відносин між усіма учасниками освітнього процесу, що поступово призведе до реальних позитивних змін щодо ставлення суспільства до людей з обмеженими можливостями як до рівних. Одним із ключових елементів цього процесу є створення умов для соціокультурної, духовної, творчої та фізичної культури, а також спортивної реабілітації студентів з інвалідністю та розкриття їхніх здібностей, можливостей і талантів [6].

Реалізація цих завдань має створити основу для розвитку національної моделі інклюзивної освіти як нової парадигми вищої освіти. Інклюзивна вища освіта ґрунтується на кількох принципах:

- повага до прав і свобод людини;
- відкритість та гнучкість освіти, здатність швидко реагувати на зміни та виклики;
- запровадження інновацій, аналіз та впровадження найкращих прикладів інклюзивної політики та практики;
- створення атмосфери толерантності та взаєморозуміння в освітньому середовищі вищої школи, відсутність дискримінації;

- забезпечення архітектурної, інформаційної, педагогічної та соціальної доступності освітнього середовища вищої школи;
- дотримання стандартів якості освітніх послуг та науково-методичного забезпечення;
- злагоженість та координація діяльності осіб та учасників освітнього процесу;
- індивідуалізація освіти та гармонійний розвиток особистості;
- інтеграція у суспільне життя, соціалізація, підготовка до роботи [2].

Забезпечення особистісного розвитку студента з інвалідністю та його соціалізація передбачає реалізацію низки напрямків.

1. У професійному розвитку:

- забезпечення професійної підготовки студентів з інвалідністю у сфері професійної підготовки;
- допомога у створенні портфоліо (професійне резюме);
- включення студентів з інвалідністю у інклюзивні проекти в співпраці з профільними громадськими організаціями та благодійними фондами.

2. В науковому полі:

- включення студентів з інвалідністю до науково-дослідної діяльності, інклюзивних наукових проектів, конкурсів студентських наукових праць;
- залучення студентів з інвалідністю до роботи з наукового стажування студентів в закладі вищої освіти;
- сприяння публікації результатів студентських досліджень у наукових фахових виданнях [4].

3. В розвитку творчості:

- участь студентів з інвалідністю в конкурсах, фестивалях та творчих заходах.

4. В розвитку фізичної активності та зміцненні здоров'я:

- пропаганда та розвиток здорового способу життя;
- фізичне виховання та спортивна реабілітація студентів з інвалідністю;
- включення студентів з інвалідністю до спортивних секцій, спортивних змагань різного рівня та паралімпійського руху [3].

Численні проведені дослідження свідчать про те, що молодь з особливими потребами, яка навчається в інклюзивних групах, дружелюбніша по відношенню до оточуючих; у неї підвищується інтерес до навчальної діяльності та спілкування, з'являється мотивація до самоконтролю.

Значний позитивний ефект дає залучення молодих людей до проєктної діяльності, в якій відбувається розвиток їхніх творчих та інтелектуальних здібностей. Викладачі установ, які впроваджують інклюзивну проєктну діяльність, зазначають, що відбуваються позитивні зміни у розвитку академічних навичок та умінь, а також художньо-творчого самовираження молоді з особливими потребами [4].

Незважаючи на низку позитивних результатів впровадження інклюзивної проєктної діяльності, як експериментальної програми, були виявлені й проблеми національної системи освіти, що перешкоджають інтеграції молоді з особливими освітніми потребами у загальний освітній процес, у тому числі:

- розвиток та фінансування системи інклюзивної освіти;
- технічне та кадрове забезпечення закладів вищої освіти (відсутність спеціалізованого допоміжного педагогічного обладнання, спеціально розроблених освітніх методик та інклюзивних освітніх програм, недостатня кількість спеціально підготовлених фахівців для роботи зі студентами з інвалідністю);

– вільний доступ до них для студентів із різними нозологіями захворювання; з обмеженими можливостями [8].

Висновки. Отже, інклюзивна освіта у закладах вищої освіти відображає одну з основних ідей демократії – всі здобувачі вищої освіти є цінними та активними членами суспільства. Інклюзивність означає надання кожному студентові можливості брати участь в освітній програмі, яка є досить складною, але відповідає його здібностям, враховуючи потреби, особливі умови та забезпечуючи підтримку за допомогою медичної, соціальної та психологічної допомоги. Не останню роль в успішній інтеграції відіграє те, що студенти освоюють життєдіяльність у проектному середовищі, яка формує орієнтацію на повноцінне життя, усвідомлення власних можливостей та покращення власної якості життя.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Програма «Інклюзивна освіта» URL : <http://www.ussf.kiev.ua/index.php/go=Inklus>
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. К. : Саміт-Книга, 2009. 272 с.
3. Конвенція про права інвалідів. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 61/106, прийнята на Шістдесят першій сесії ГА ООН 13 грудня 2006 року (неофіційний переклад). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
4. П'яткова Т. Розвиток інклюзивної компетентності: швейцарський досвід. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 1 (11). С. 93–98.
5. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. *Дефектологія*. 2004. № 2. С. 6–11.
6. Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник. К. : 2007. С. 128.
7. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (українсько-канадський досвід) : матеріали Міжнар. конф. / за ред. В. Бондаря, Р. Петришина. К. : Наук. світ, 2004. 200 с.
8. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : навчально-методичний посібник. К. : Соціформ, 2004. 128 с.

Андрій УСТИНОВ

ПЕДАГОГІКА МИРУ: КЛЮЧОВІ ЗАСАДИ

Педагогіка миру є важливою галуззю освітньої науки, яка досліджує методи та підходи до навчання, спрямовані на розвиток гармонійних відносин між людьми та створення сприятливого середовища для розвитку особистості. У світі, де конфлікти та розбрат можуть мати негативний вплив на майбутнє суспільства, педагогіка миру набуває особливого значення. Сьогодні поняття миру та педагогіки мають особливу актуальність у світі, де конфлікти, насильство та соціальні розлади залишаються загостреними проблемами. Педагогіка миру стає надзвичайно важливою, оскільки вона пропонує підходи до побудови миру, толерантності та конструктивної співпраці у суспільстві. Розвиток цих цінностей є ключем до стабільності та гармонії в сучасному світі. Головною метою педагогіки миру є формування цінностей миру, толерантності та неконфліктної взаємодії серед індивідів та суспільства загалом. Це включає розвиток навичок міжкультурного спілкування, розуміння та прийняття різноманітності, а також